

Επιχειρηματικότητα 2015-16: Κρίσιμη καμπή για την αναπτυξιακή δυναμική του επιχειρηματικού συστήματος

Άγγελος Τσακανίκας
Ιωάννης Γιωτόπουλος
Ευθυμία Κόρρα,
Σοφία Σταυράκη

Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας GEM

Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας
Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών

Με την υποστήριξη της

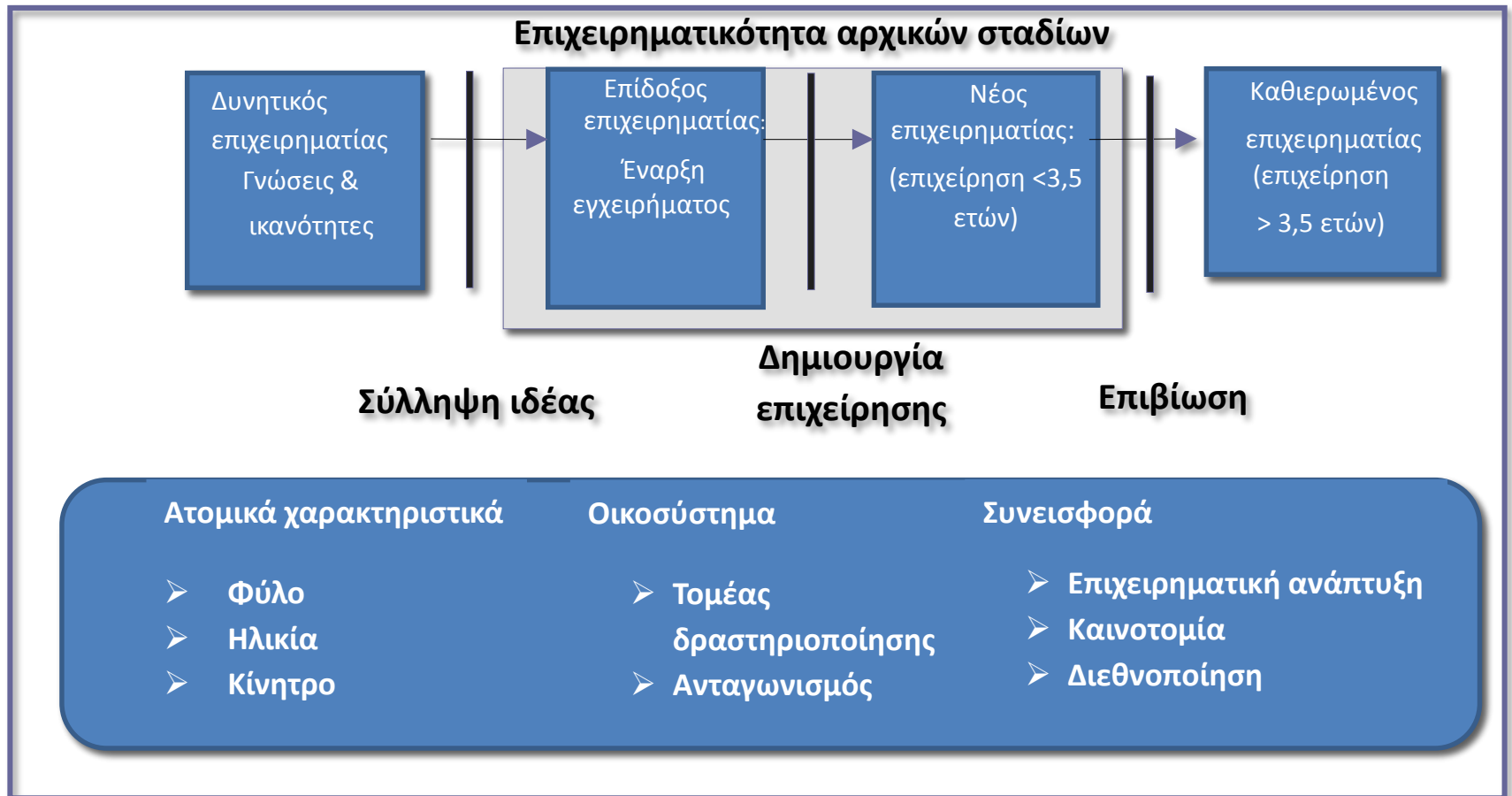

1
A STAR ALLIANCE MEMBER

Το ερευνητικό πρόγραμμα GEM (Global Entrepreneurship Monitor)

- Διεθνής ερευνητική κοινοπραξία από ερευνητικά ινστιτούτα και πανεπιστήμια από όλο τον κόσμο που ξεκίνησε το 1999 (London Business School, Babson College)
  - 62 χώρες το 2015
- Στόχοι :
  - *Να μετρήσει το επίπεδο επιχειρηματικότητας σε μια χώρα και να εξηγήσει τις διαφορές που εμφανίζονται ανάμεσα στις εξεταζόμενες χώρες*
  - *Να διερευνήσει τους παράγοντες που οδηγούν σε υψηλά επίπεδα επιχειρηματικότητας*
  - *Να προτείνει πολιτικές που μπορούν να ενισχύσουν τα επίπεδα επιχειρηματικότητας σε μια χώρα*
- Η Ελλάδα συμμετέχει για 13^η χρονιά (από το 2003) μέσω του IOBE
  - Συστηματικότητα έρευνας, διαχρονικότητα, περιοδικά vs διαρθρωτικά χαρακτηριστικά επιχειρηματικότητας: πλούσια βάση για εμπειρική ανάλυση

Η επιχειρηματικότητα στο πλαίσιο του GEM

- Ευρύ φάσμα «επιχειρηματικότητας»: *Η επιχειρηματικότητα ξεκινά πολύ πριν ένα εγχείρημα γίνει λειτουργικό*
- Μονάδα ανάλυσης: *ο επιχειρηματίας*

Επιχειρηματίας αρχικών σταδίων: επίδοξος και νέος

Επίδοξοι επιχειρηματίες

- Άτομα 18-64 ετών που –το τελευταίο 12-μηνο από τη στιγμή της έρευνας - είχαν ξεκινήσει κάποιες **προκαταρτικές** ενέργειες στην κατεύθυνση έναρξης ενός νέου εγχειρήματος (**συμπεριλαμβανομένης αυτοαπασχόλησης**), στο οποίο θα είναι ιδιοκτήτες είτε του συνόλου, ή μέρους του.
  - «Προκαταρτικές» ενέργειες: συγκέντρωση κεφαλαίου, αναζήτηση χώρων εγκατάστασης και εξοπλισμού, σύνταξη επιχειρηματικού σχεδίου, αναζήτηση χρηματοδότησης
  - ΑΛΛΑ και όσοι/όσες έχουν προχωρήσει στην έναρξη λειτουργίας και έχουν ήδη πληρώσει μισθούς / κύκλο εργασιών από τη δραστηριότητα, για λιγότερο όμως από 3 μήνες.
- Μπορεί η ενέργεια αυτή να πραγματοποιείται για λογαριασμό εργοδότη, άρα να αφορά έναν διευθυντικό ρόλο και όχι ιδιοκτησία.

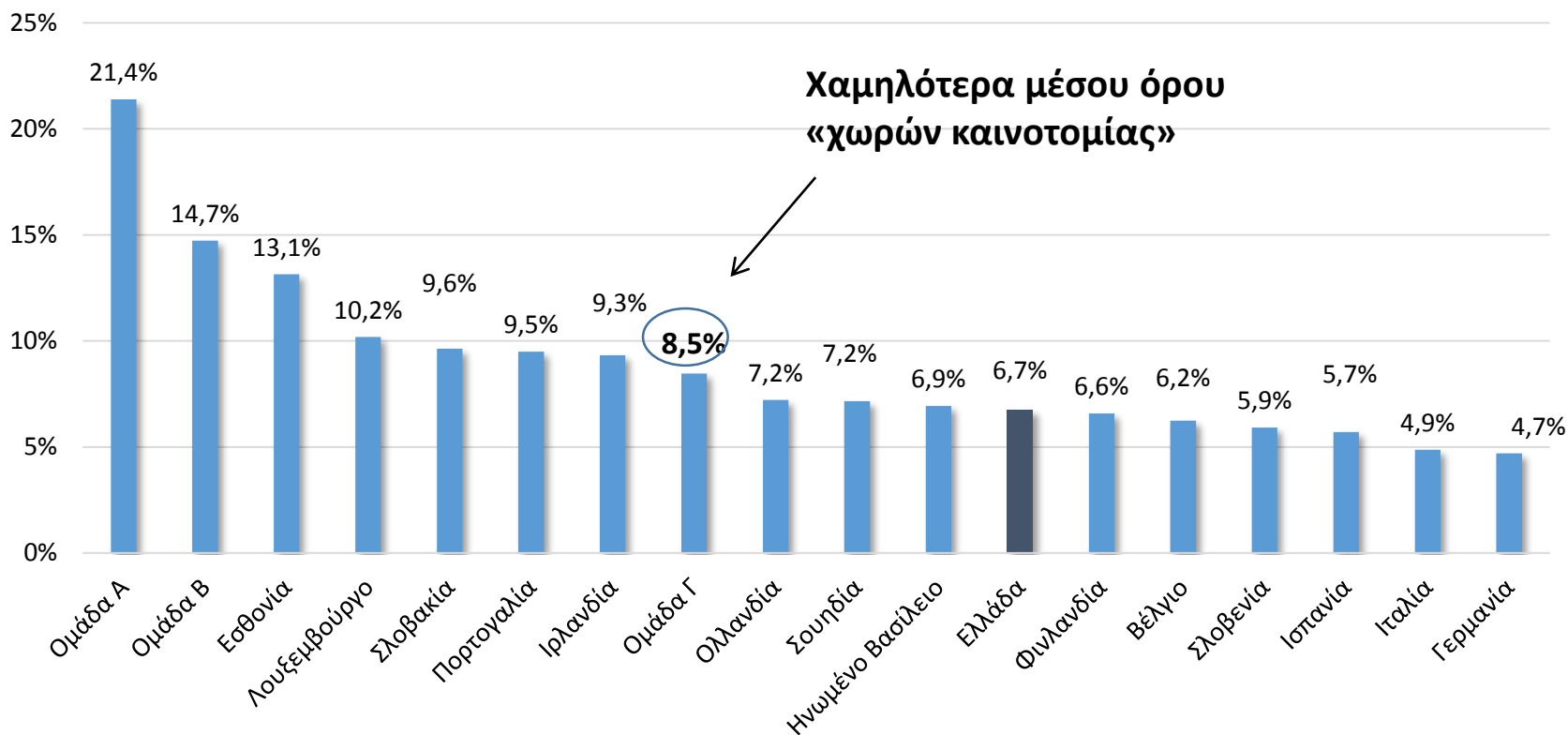
Νέοι επιχειρηματίες

- Άτομα 18-64 ετών που τη στιγμή της έρευνας συμμετείχαν στην ιδιοκτησία ενός νέου εγχειρήματος το οποίο έχει ήδη αποδώσει μισθούς / κύκλο εργασιών για 3 με 42 μήνες (3,5 χρόνια)

Οι βασικοί δείκτες για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα το 2015...

Χαρακτηριστικά Επιχειρηματιών Αρχικών Σταδίων

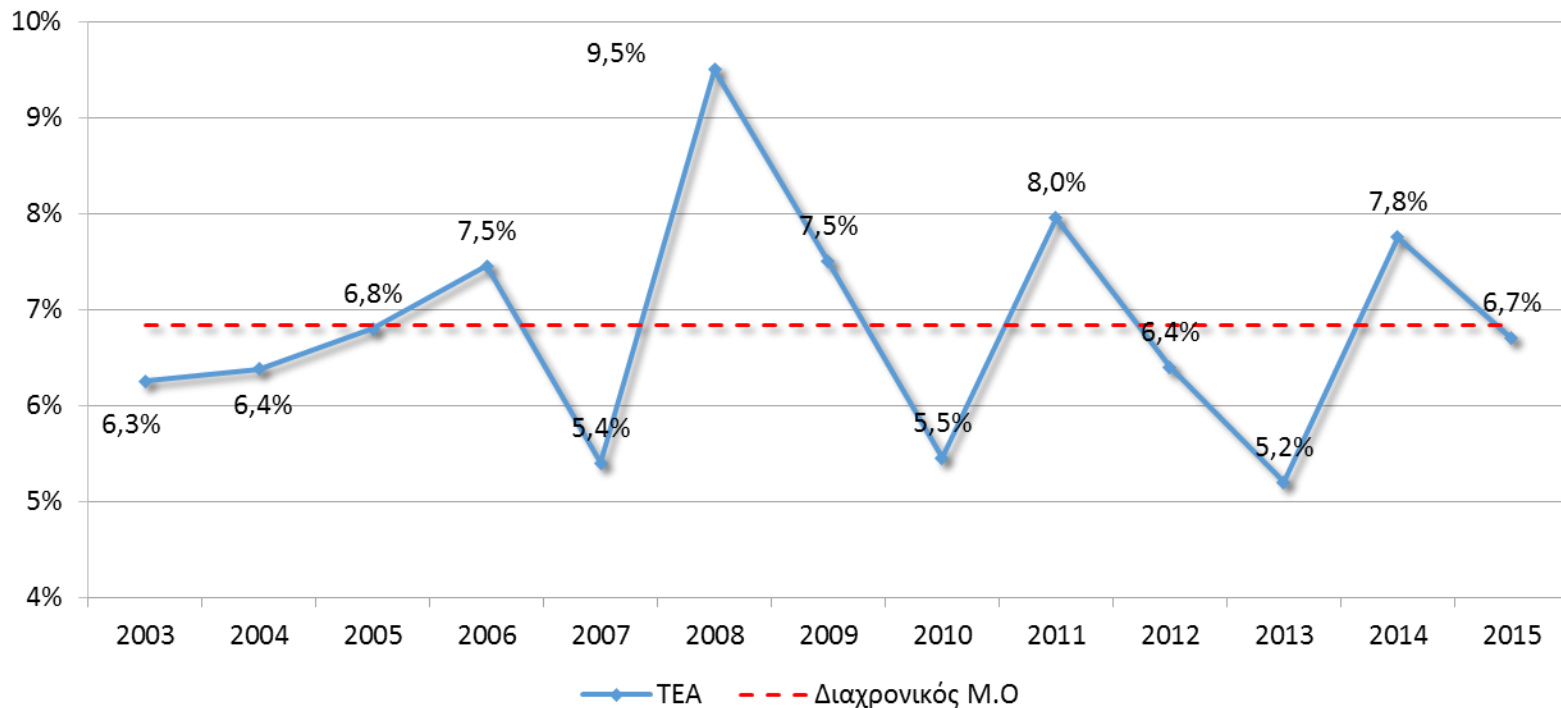
Ένα 6,7% του πληθυσμού (450 χιλ. άτομα) βρισκόταν το 2015 στα αρχικά στάδια επιχειρηματικότητας

Ομάδα χωρών Α: Χαμηλού κόστους, Ομάδα χωρών Β: βελτίωσης αποτελεσματικότητας, Ομάδα χωρών Γ: καινοτομίας

Υποχώρηση δείκτη επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων σε σχέση με 2014

450 χιλιάδες άτομα έναντι περίπου 520 χιλιάδων το 2014

- **Δύο στους πέντε επιχειρηματίες αρχικών σταδίων πράγματι ξεκίνησαν μια νέα επιχείρηση (νέοι επιχειρηματίες):** συστηματικό εύρημα, άρα και ενδεικτικός ποσοτικός στόχος για δράσεις ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας,

Περίπου 20% του πληθυσμού (1,33 εκατ. άτομα) ασχολείται με την επιχειρηματικότητα...

	Επίδοξοι επιχειρηματίες	Νέοι επιχειρηματίες	Επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων	Καθιερωμένοι επιχειρηματίες	Συνολική επιχειρηματική δραστηριότητα
Εσθονία	8,74	4,70	13,14	7,74	20,88
Ελλάδα	3,94	2,80	6,75	13,09	19,84
Ολλανδία	4,30	3,01	7,21	9,87	17,08
Φινλανδία	4,04	2,75	6,59	10,21	16,80
Πορτογαλία	5,62	4,01	9,49	7,00	16,49
Σλοβακία	6,49	3,39	9,64	5,69	15,33
Ιρλανδία	6,50	2,98	9,33	5,60	14,92
Λουξ/ργο	7,10	3,20	10,18	3,28	13,46
Ισπανία	2,13	3,62	5,70	7,70	13,40
Σουηδία	4,79	2,62	7,16	5,20	12,37
Ην. Βασίλειο	4,03	2,92	6,93	5,26	12,20
Σλοβενία	3,22	2,79	5,91	4,21	10,12
Βέλγιο	4,53	1,96	6,24	3,75	10,00
Γερμανία	2,84	1,93	4,70	4,82	9,52
Ιταλία	3,19	1,68	4,87	4,51	9,38
Ομάδα Α	12,92	9,17	21,38	12,53	33,92
Ομάδα Β	8,50	6,59	14,73	8,47	23,20
Ομάδα Γ	5,26	3,35	8,46	6,77	15,23

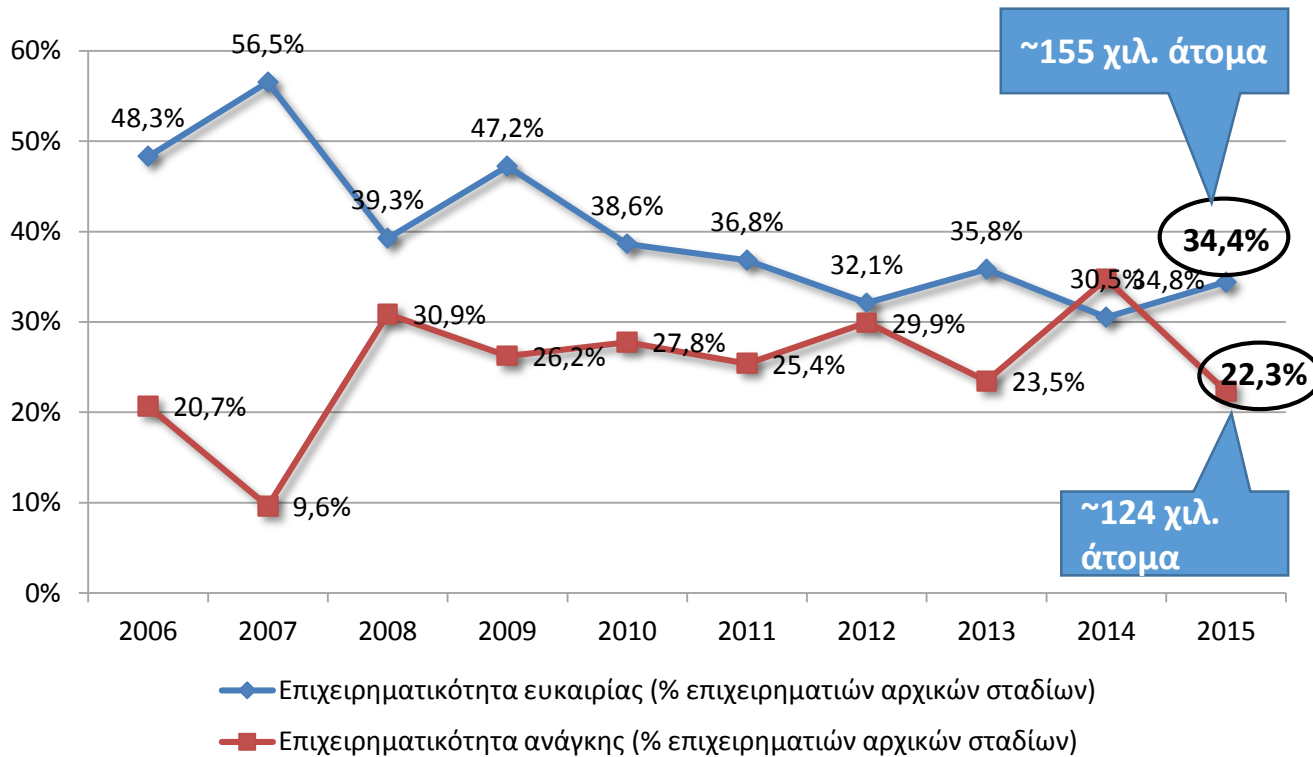
- Δείκτης καθιερωμένης επιχειρηματικότητας: **13,1%**, στην **1^η θέση των χωρών καινοτομίας η Ελλάδα** ,
 → Συνδέεται με το **υψηλό επίπεδο αυτοαπασχόλησης** που κυριαρχεί στη δομή της ελληνικής επιχειρηματικότητας

Διακοπή / αναστολή επιχειρηματικής δραστηριότητας

- Ένα 3% του πληθυσμού (**~200 χιλ. άτομα**) διέκοψε ή ανέστειλε την επιχειρηματική του δραστηριότητα το 2015 (2,8% το 2014), πολύ υψηλότερα από μ.ο. χωρών καινοτομίας (1,8%).
- Βασικότερος λόγος: έλλειψη κερδοφορίας (όπως και 2014)
  - Απουσία βιώσιμου μοντέλου ανάπτυξης και προβλήματα χρηματοδότησης, παραμένουν βασικό εμπόδια στην επιχειρηματική δραστηριοποίηση
- Διαχρονικά υψηλές τιμές (ακόμα και σε περιόδους μεγέθυνσης): συσχετίζεται με υψηλό επίπεδο επιχειρηματικότητας: σε χώρες όπου ξεκινούν πολλά νέα εγχειρήματα, καταγράφονται αντίστοιχα και πολλές αποτυχίες
- Γι' αυτό και στο σχεδιασμό πολιτικών για την επιχειρηματικότητα, η εστίαση απλώς στην ποσοτική ενίσχυση της επιχειρηματικότητας είναι μυωπική,
  - μπορεί να επιτυγχάνονται υψηλές επιδόσεις σε “start ups”, αλλά αν δεν εστιαστούν στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, απλώς θα οδηγούν και σε υψηλές επιδόσεις «shut downs»

Ανάκαμψη επιχειρηματικότητας ευκαιρίας, υποχώρηση επιχειρηματικότητας ανάγκης

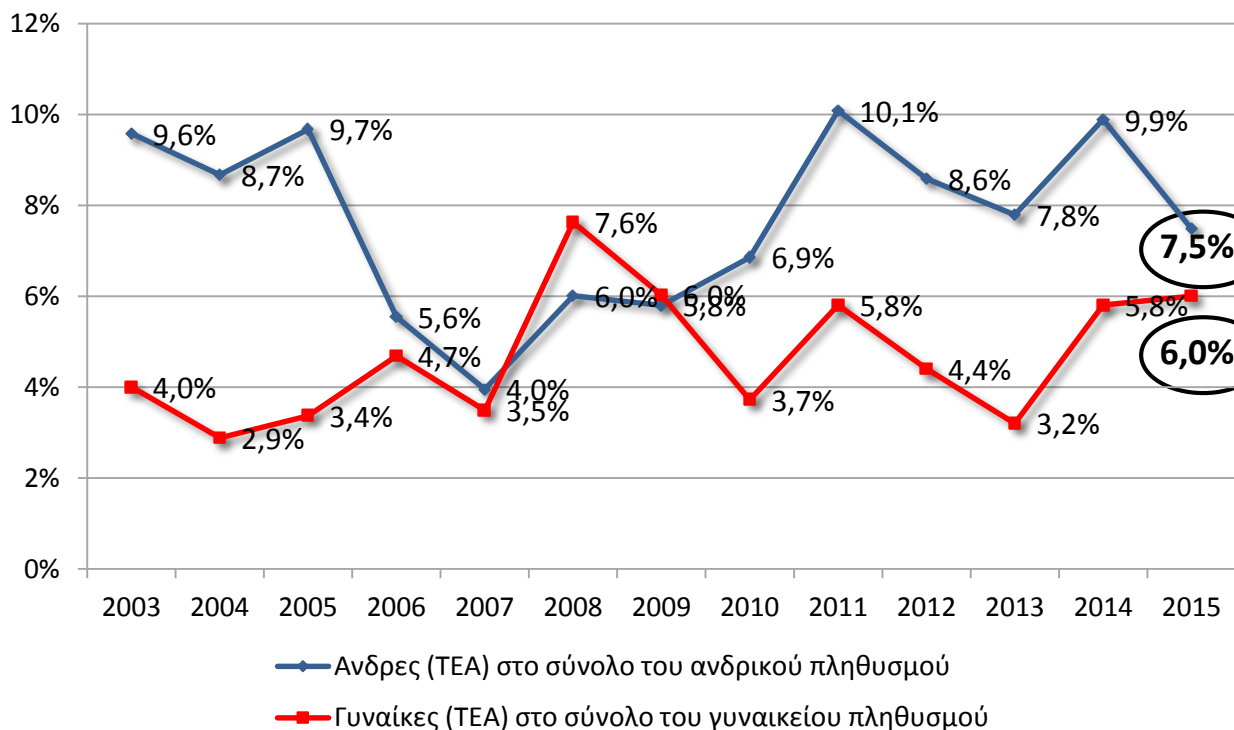

Χώρες καινοτομίας

- Επιχειρηματικότητα ευκαιρίας: **52,2%**
- Επιχειρηματικότητα ανάγκης: **18,9%**.

- Γενικά σε χώρες σε ύφεση και υψηλή ανεργία νέων, η διέξοδος προς την επιχειρηματικότητα συνιστά και βιοποριστική επιλογή και όχι απαραίτητα επιλογή αξιοποίησης πραγματικών επιχειρηματικών ευκαιριών.
- Θετική εξέλιξη πάντως το χαμηλότερο ποσοστό επιχειρηματιών ανάγκης από το 2008

Αύξηση γυναικείας - μείωση ανδρικής επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων

- Γυναίκες: **44%** των επιχειρηματιών του 2015 (το υψηλότερο % που έχει καταγραφεί ποτέ)
- Σημαντική άμβλυνση χάσματος φύλων

- Υψηλή ανεργία γυναικών, πίεση για εισόδημα σε νοικοκυριά όπου ενδεχομένως χάνουν την απασχόληση οι άνδρες,
- Θετική εξέλιξη: τα «γυναικεία» εγχειρήματα καταγράφουν πολλές φορές καλύτερες επιδόσεις σε θέματα καινοτομίας σε σχέση με τα «ανδρικά»

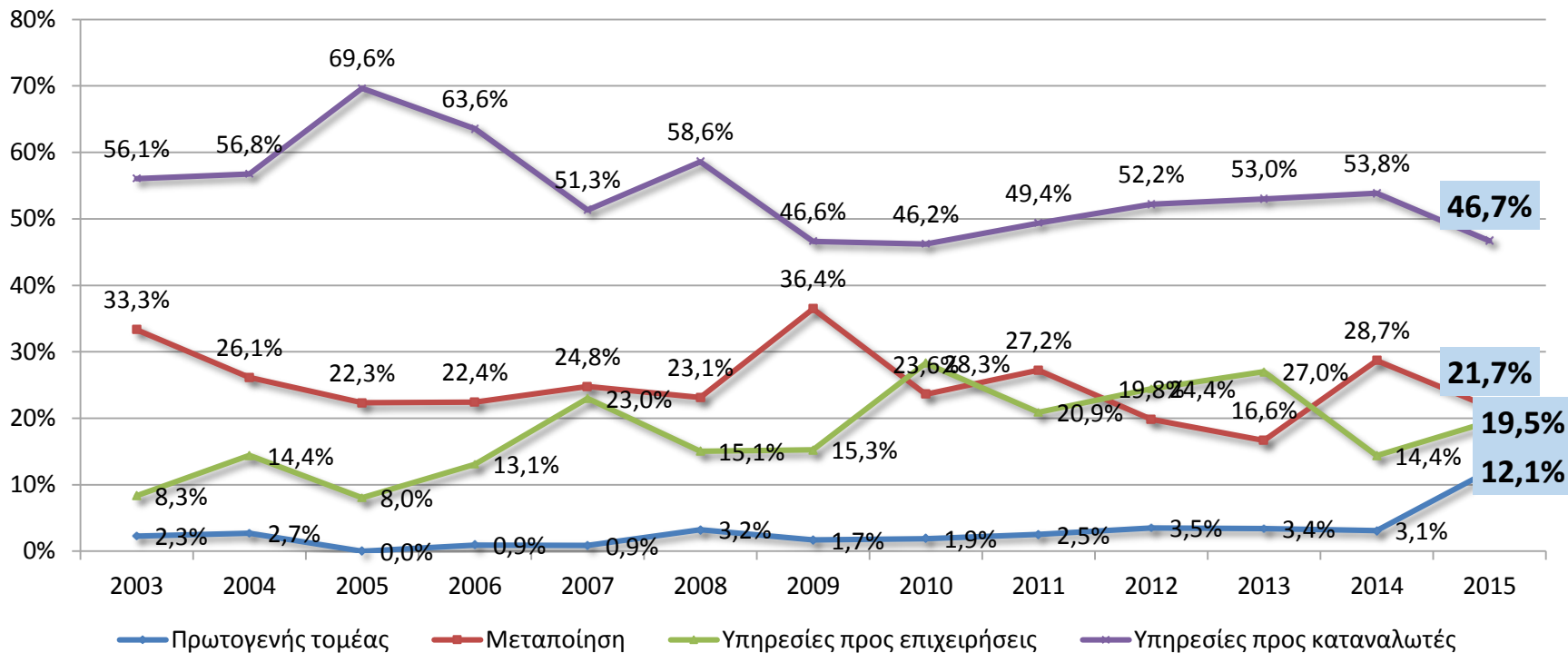
Μεγαλύτεροι ηλικιακά και με τριτοβάθμια εκπαίδευση

- Δύο στους τρεις επιχειρηματίες είναι άνω των 35 ετών...
- Γενικά χαμηλότερη συμμετοχή ηλικιών έως 34 ετών σε σχέση με τους πάνω από 35 έτη, σε σύγκριση με χώρες καινοτομίας
- Οι **πολύ νέοι στην επιχειρηματικότητα** διακρίνονται από μεγαλύτερο πάθος και δυναμισμό σε σχέση με τις μεγαλύτερες ηλικίες, αλλά ταυτόχρονα στερούνται εμπειρίας/γνώσης και κατάλληλης δικτύωσης που ενδεχομένως να βελτίωνε τις πιθανότητες επιτυχίας του εγχειρήματος
- Το 60% ανήκουν στην μεσαία και υψηλότερη εισοδηματική κατηγορία
- Σχεδόν οι μισοί έχουν τριτοβάθμια εκπαίδευση...
  - το **9%** έχει κάποιου είδους **Μεταπτυχιακή ειδίκευση**
  - σχεδόν **37%** όμως είναι απλώς **Απόφοιτοι Λυκείου**, ποσοστό που έχει ενισχυθεί σε σχέση με το 2014

Οι βασικοί δείκτες για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα το 2015...

Χαρακτηριστικά των επιχειρηματικών εγχειρημάτων

Εκτίναξη εγχειρημάτων στον πρωτογενή τομέα

Χώρες	Πρωτογενής	Μεταποίηση	B2B	B2C
Χαμηλού κόστους	18,0%	22,4%	5,8%	53,7%
Βελτίωσης αποτελεσματικότητας,	6,6%	24,0%	11,5%	58,0%
Καινοτομίας	5,2%	19,4%	27,3%	48,1%

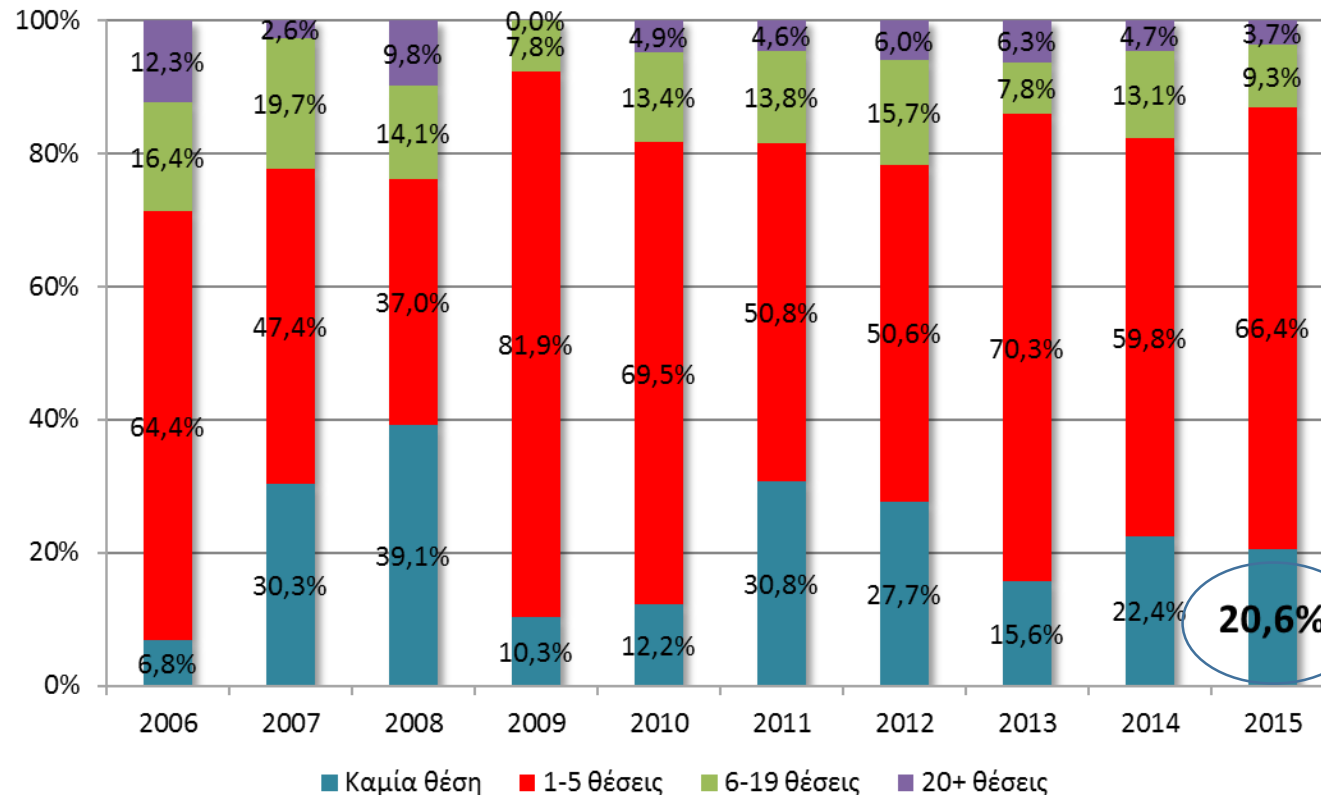
Καταγράφεται μια αργή διαδικασία επιχειρηματικής αναδιάρθρωσης που οδηγεί σε αύξηση των εγχειρημάτων σε B2B, ίσως όμως ελαφρώς εις βάρος της μεταποίησης

Σχετική υστέρηση σε ποιοτικά χαρακτηριστικά

- Το 61% των επιχειρηματιών δηλώνει ότι κανένας πελάτης δε θα θεωρήσει τα προϊόντα/υπηρεσίες τους νέα και πρωτοποριακά (51,5% μ.ο. στις χώρες καινοτομίας).
  - Ένα 14% δηλώνει ότι **όλοι** οι πελάτες τους θα θεωρήσουν τα προϊόντα τους καινοτομικά (16% στις αναπτυγμένες χώρες).
- Το 54,3% των επιχειρηματιών εισέρχονται σε αγορές με ισχυρό ανταγωνισμό, αυξημένο σε σχέση με το 2014 (51% σε χώρες καινοτομίας)
  - Πολύ χαμηλό ποσοστό νέων εγχειρημάτων (2,3%) που διαθέτουν δυναμική ανάπτυξης νέων αγορών (niche markets) έναντι 9,7% στις χώρες καινοτομίας.
- Μικρό μέγεθος των νέων εγχειρημάτων τουλάχιστον κατά την έναρξη λειτουργίας
  - Ένας στους τρεις δηλώνει ότι κανείς άλλος δεν εργάζεται στο εγχείρημα (πλην των ιδρυτών)
  - Όμως **62%** δηλώνει ότι **απασχολεί 1 με 5 άτομα** (υψηλή επίδοση)
  - Συμβαίνει όμως στις περισσότερες χώρες: η πλειονότητα είναι πολύ μικρές επιχειρήσεις.

Γεννιούνται πολύ μικρές και παραμένουν πολύ μικρές...

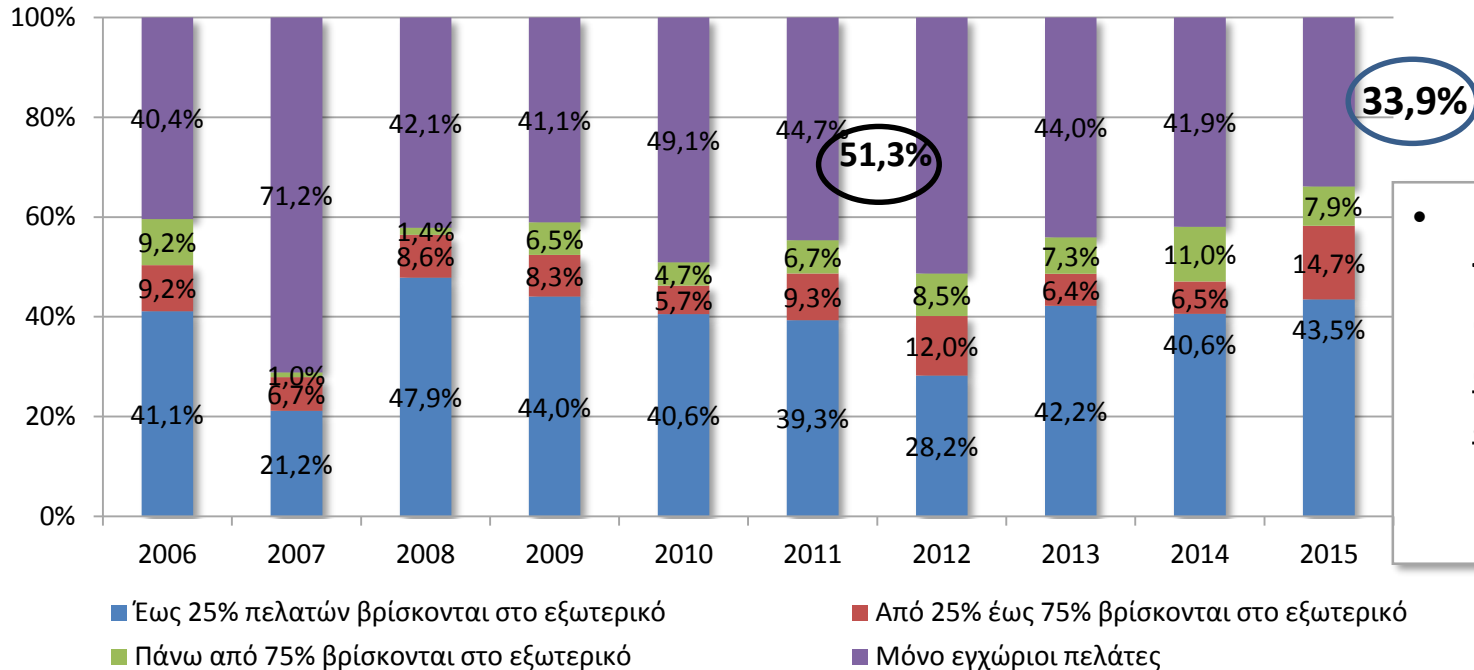
Σχεδόν το 80% των επιχειρηματιών εκτιμούν ότι την επόμενη πενταετία θα προσλάβουν τουλάχιστον έναν εργαζόμενο...

Αλλά και το **87%** αυτών δήλωσαν ότι οι θέσεις αυτές δεν αναμένεται να είναι πάνω από πέντε

Σταδιακή βελτίωση (από 2012) εξωστρέφειας των νέων εγχειρημάτων

- Μόνο ένας στους τρεις δηλώνει ότι απευθύνεται αποκλειστικά στην εγχώρια αγορά, (39,4% στις χώρες καινοτομίας).

Χώρες	Μόνο εγχώριοι πελάτες	<25% των εσόδων στο εξωτερικό	26-75% των εσόδων στο εξωτερικό	>75% των εσόδων από εξωτερικό
Χαμηλού κόστους	75,8%	18,5%	3,9%	1,8%
Βελτίωσης αποτελεσματικότητας,	62,1%	25,0%	9,4%	3,5%
Καινοτομίας	39,4%	40,4%	13,0%	7,2%

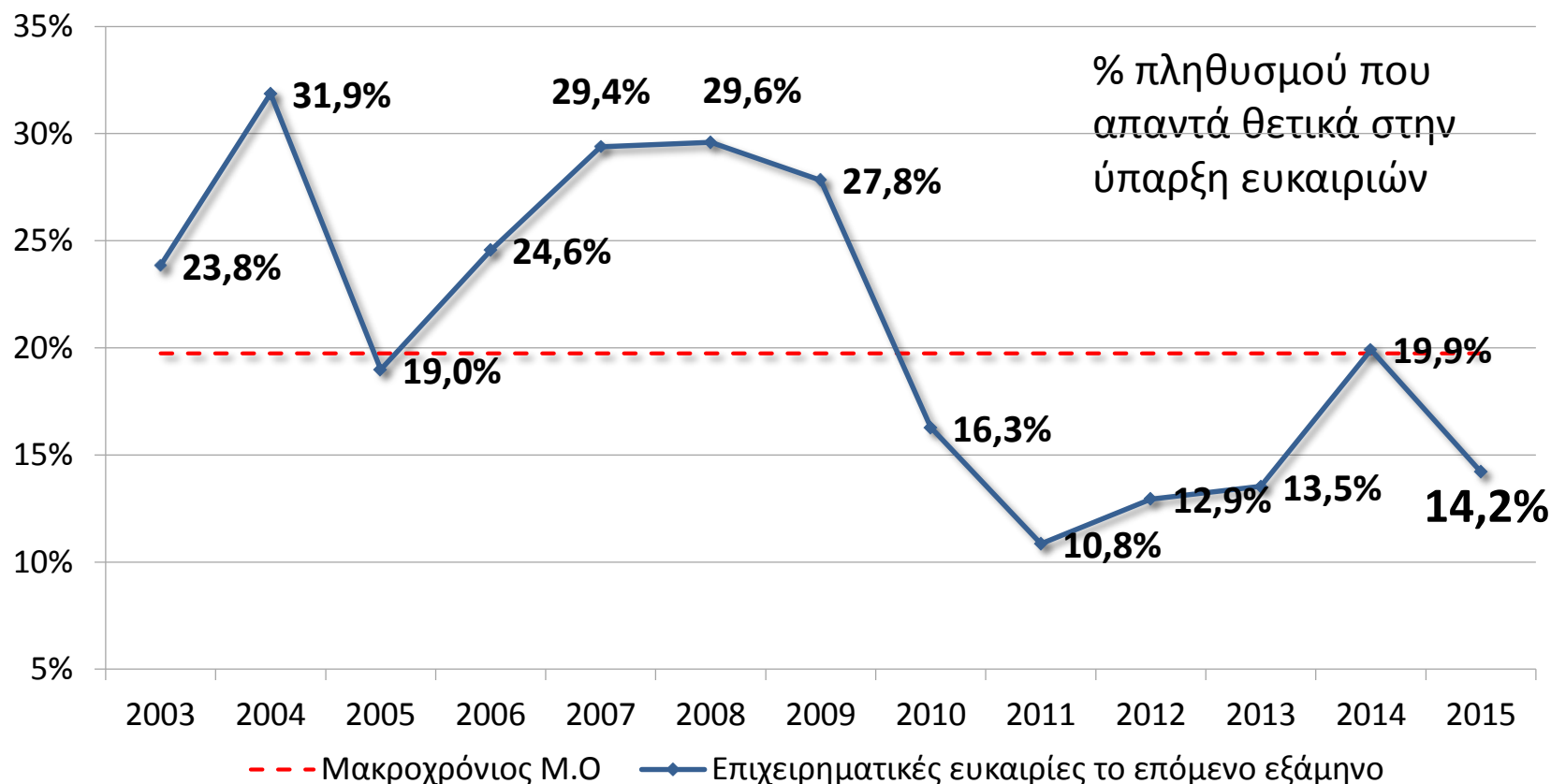
Το 23% εξάγει πάνω από το ¼ των πωλήσεων τους → ενισχύεται εκτός από την έκταση των εξαγωγών και η έντασή τους...

Ερμηνεύεται ως ένα βαθμό από σχετικά υψηλό αριθμό υπηρεσιών καταλυμάτων...

Οι βασικοί δείκτες για την Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα το 2015...

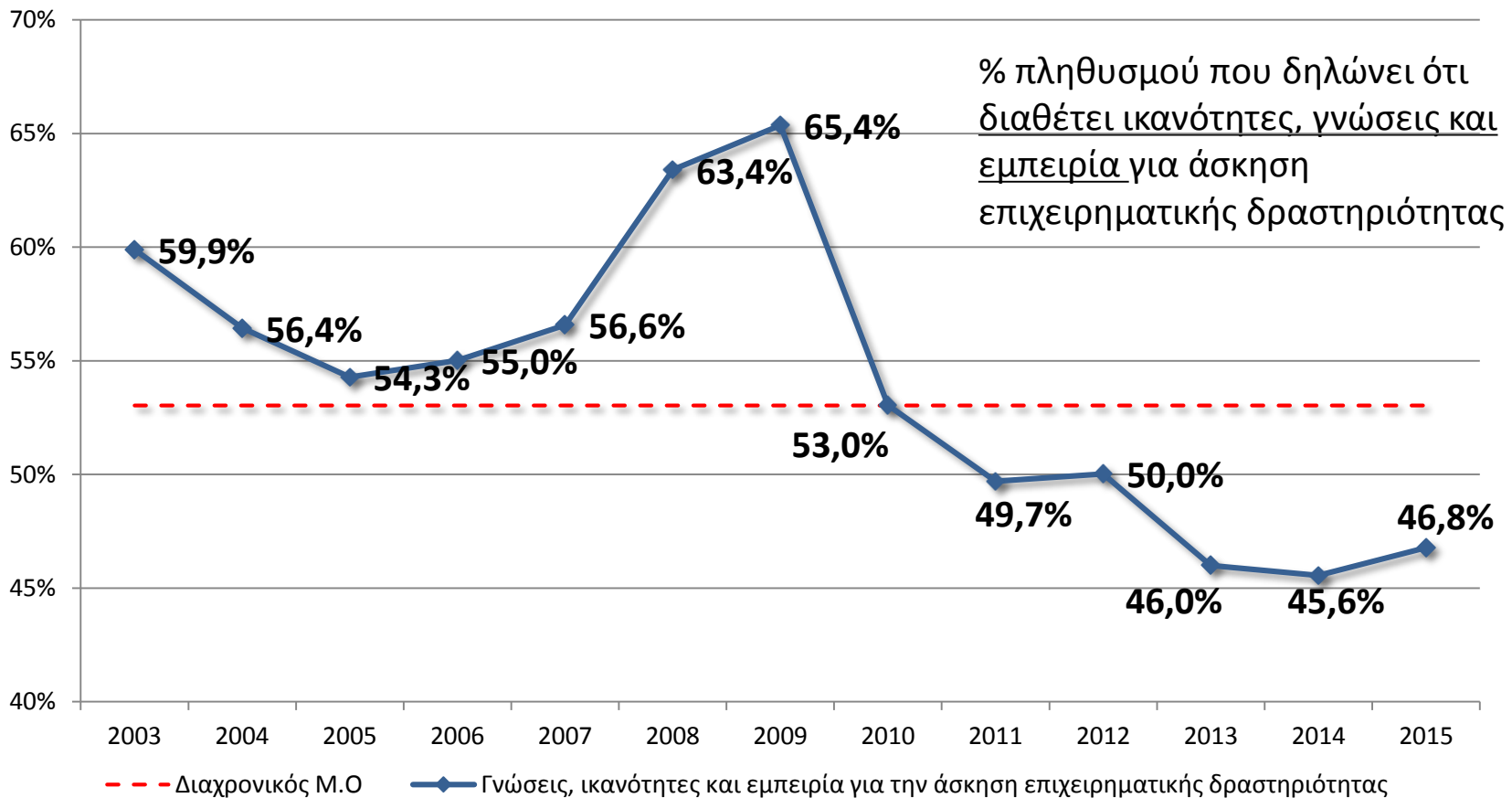
*Προσωπικές και Πολιτισμικές Στάσεις ως προς την
Επιχειρηματικότητα*

Απαισιόδοξες προβλέψεις σχετικά με επιχειρηματικές ευκαιρίες στη χώρα στο επόμενο δμηνο...

Από τις χαμηλότερες επιδόσεις παγκοσμίως, ενδεικτικό της δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας και της αυξημένης αβεβαιότητας κατά το 2015.

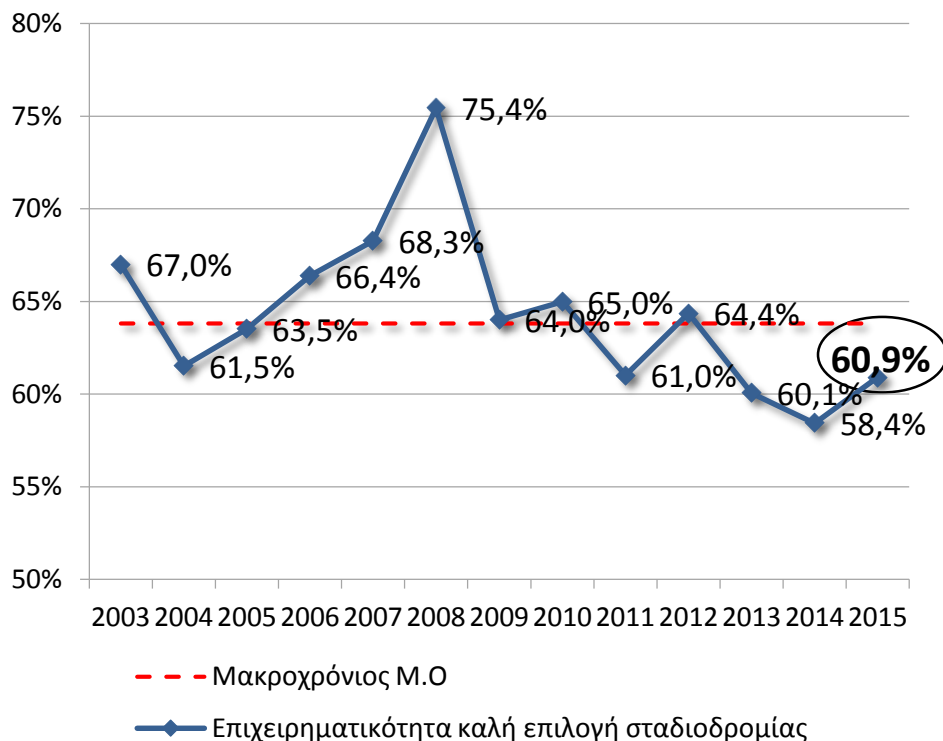
Όμως το επίπεδο της αυτοπεποίθησης των πολιτών διατηρείται πάνω από το μ.ο. των χωρών καινοτομίας...

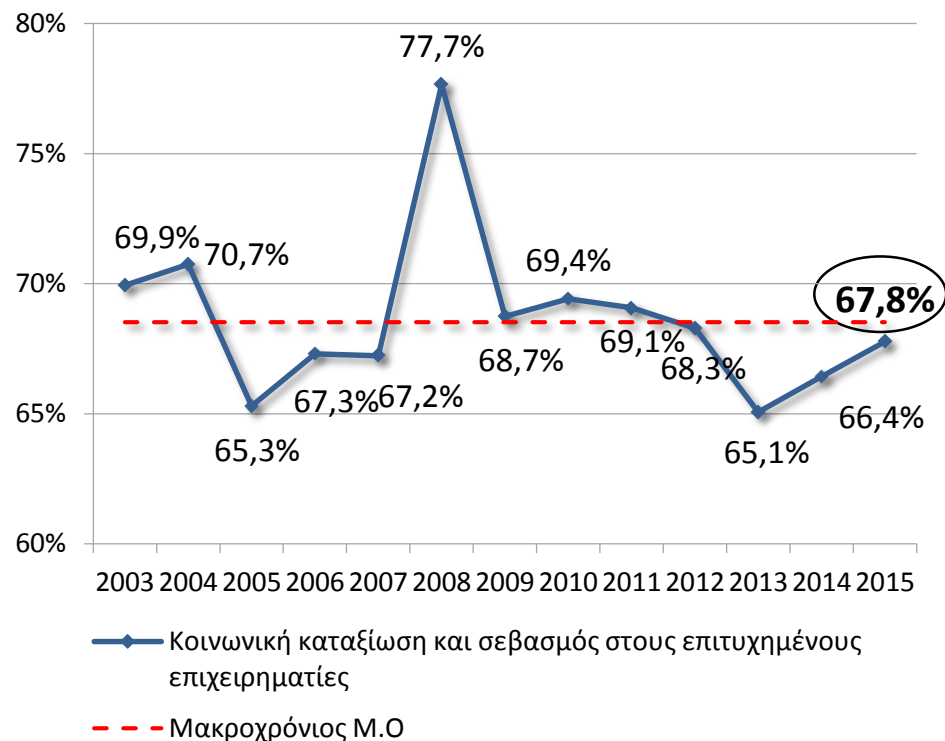
Πάνω από **80%** των επιχειρηματιών αισθάνεται ότι διαθέτει τις γνώσεις και τις ικανότητες να «τρέξει» μια επιχείρηση

Βελτίωση στη δημόσια/κοινωνική αναγνώριση των επιτυχημένων επιχειρηματιών....

61% δηλώνει ότι η επιχειρηματικότητα αποτελεί καλή επιλογή επαγγελματικής σταδιοδρομίας...

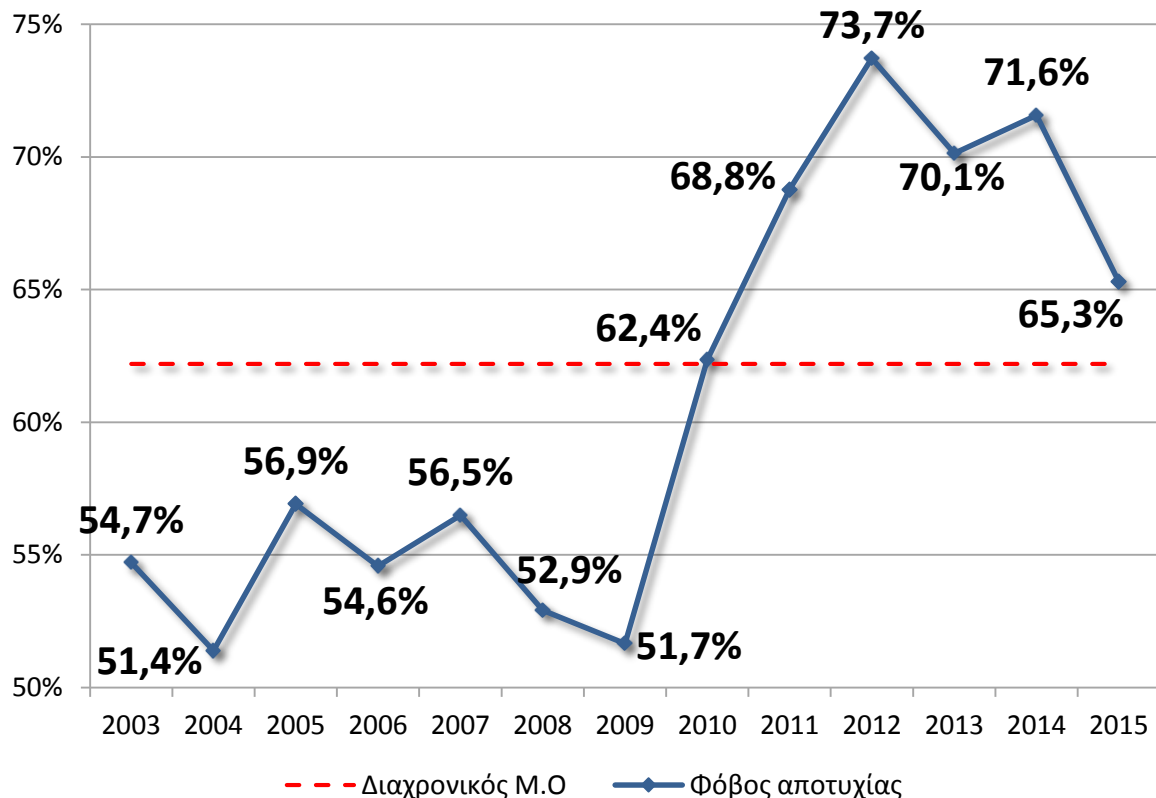

67,8% δηλώνει ότι οι επιτυχημένοι επιχειρηματίες αντιμετωπίζονται με σεβασμό και καταξίωση στη χώρα...

Αλλά και μία από τις χαμηλότερες επιδόσεις στην Ευρώπη στην προβολή επιτυχημένων περιπτώσεων επιχειρηματιών από τα ΜΜΕ

Μία από τις υψηλότερες επιδόσεις στον κόσμο ως προς το φόβο της επιχειρηματικής αποτυχίας...

...τάση που έχει ενισχυθεί συνολικά στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια. Η άμβλυνση του 2015 πιθανόν να οφείλεται στην αίσθηση για ολοκλήρωση της ύφεσης (αισιόδοξη προσέγγιση), Ή απλώς τα άτομα να έχουν προσαρμοστεί σε ένα νέο επιχειρηματικό πλαίσιο υψηλότερου ρίσκου (πιο απαισιόδοξη προσέγγιση).

80% των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων επισημαίνει ως ανασταλτικό παράγοντα το φόβο της αποτυχίας, ενδεικτικό της συνειδητοποίησης των **δυσκολιών του εγχειρήματος**

Ειδικά θέματα επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα το 2015...

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

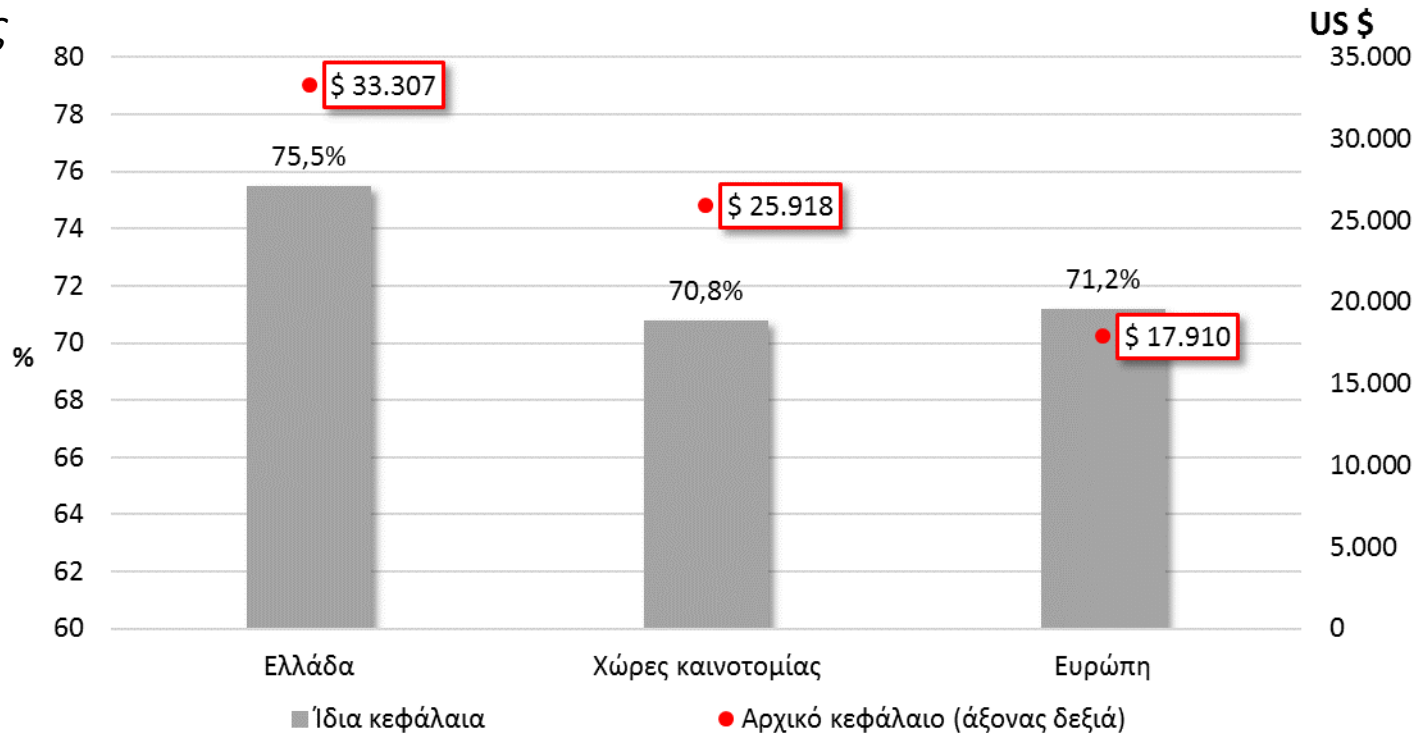
Πληθαίνουν τα εργαλεία σύγχρονων εργαλείων χρηματοδότησης για τόνωση της επιχειρηματικότητας

- Εκτός των παραδοσιακών πηγών χρηματοδότησης
  - τράπεζες, αυτοχρηματοδότηση, οικογενειακός δανεισμός,
- Έχουν αναπτυχθεί και άλλοι μηχανισμοί άντλησης επιχειρηματικών κεφαλαίων...
  - Κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών, (Venture Capital)
  - Επενδυτές άγγελοι (Business Angels)
  - Πλατφόρμες δανεισμού, (Peer-to-peer, P2P),
  - Πληθοπορισμός, (Crowdfunding),
  - Μικροχρηματοδότηση, (Microfinance)
  - αλλά και άλλοι πιο εξειδικευμένοι μηχανισμοί δανεισμού.

Η έναρξη επιχείρησης στην Ελλάδα απαιτεί ένα σημαντικό αρχικό κεφάλαιο (κεφάλαιο έναρξης)

Διάμεσος

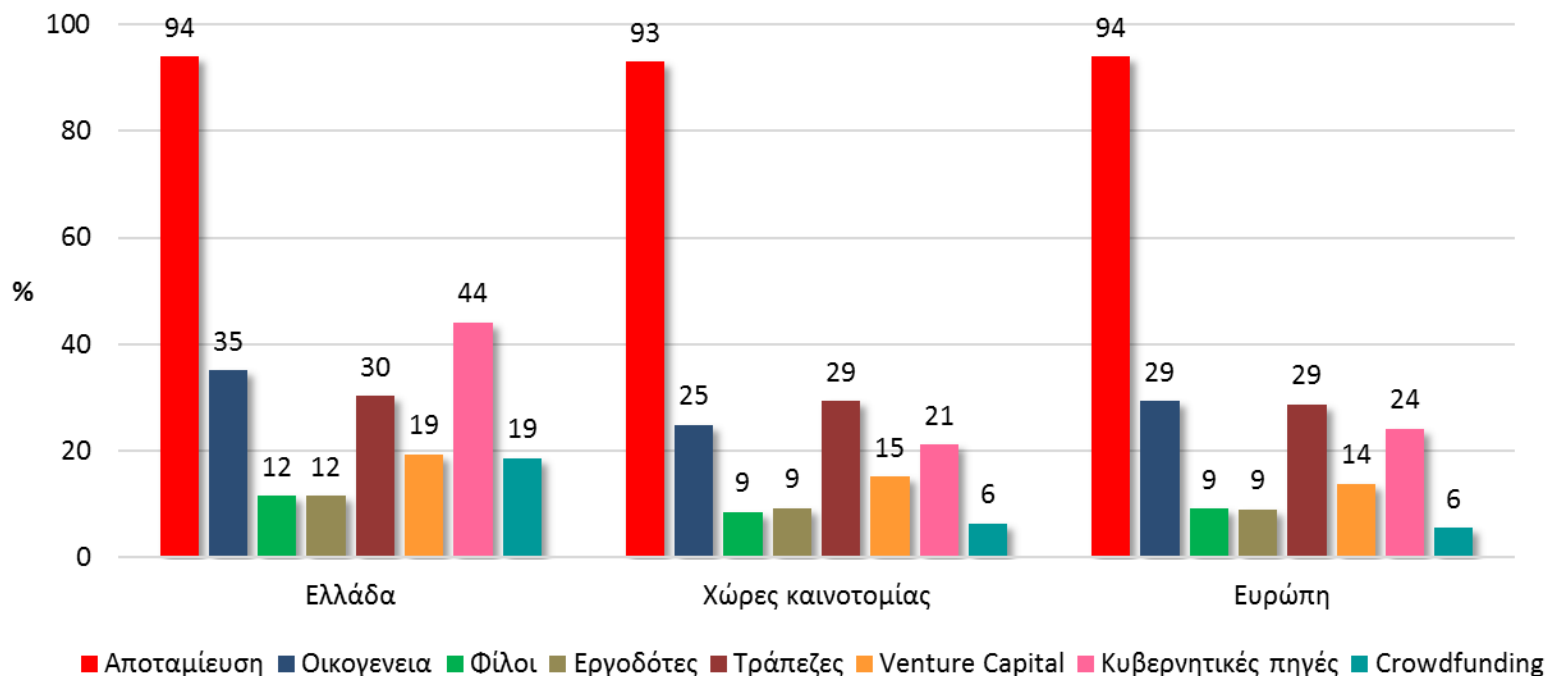
- Το 2015 τα νέα εγχειρήματα απαιτούσαν ένα κεφάλαιο πάνω από 30,000€, σχεδόν **διπλάσιο του ευρωπαϊκού μέσου (16.400€), αλλά και των χωρών υψηλότερου εισοδήματος (24.000€)**
- Ο επιχειρηματίας καταβάλλει περίπου τα ¾ της συνολικής επένδυσης από ίδια κεφάλαια (αποταμίευση, φίλοι, οικογένεια) έναντι πάντως αντίστοιχου ποσοστού (71%) και στις χώρες καινοτομίας.

Σημαντικά υψηλότερο το κόστος έναρξης επιχείρησης στην Ελλάδα και σε επιμέρους κατηγορίες επιχειρηματικότητας

- Οι **επιχειρηματίες ανάγκης** χρειάζονται υψηλότερο αρχικό κεφάλαιο σε σχέση με ευρωπαίους επιχειρηματίες ανάγκης (25.500€ έναντι 21.000€ στις χώρες καινοτομίας).
- **Θετική σχέση ηλικίας και ύψους επένδυσης**: τα εγχειρήματα ατόμων άνω των 35 ετών απαιτούν υψηλότερο αρχικό κεφάλαιο στην Ελλάδα σε σύγκριση με τις χώρες καινοτομίας, με την απόκλιση μάλιστα να διευρύνεται στις μεγαλύτερες ηλικίες, (όλο και περισσότερα αρχικά κεφάλαια)
- **Οι εξωστρεφείς νέες επιχειρήσεις** απαιτούν αρκετά υψηλό αρχικό κεφάλαιο (περίπου 66.000€), καθώς συνήθως συνδέονται με μεγάλη κεφαλαιουχική επένδυση, διπλάσια της υπόλοιπης Ευρώπης (32.000€)

Κύρια πηγή άντλησης κεφαλαίου αποτελεί η αποταμίευση και η ευρύτερη οικογένεια

Ποσοστό επιχειρηματιών που αξιοποίησαν κάθε πηγή

Σημαντικός είναι ο **ρόλος της οικογένειας** αλλά και δημόσιας χρηματοδότησης...κυρίως λόγω ωρίμανσης αρκετών διαρθρωτικών πόρων τύπου ΕΣΠΑ ...

Σημαντικός ο ρόλος των άτυπων επενδυτών στα νέα εγχειρήματα...

- Ένα 3,2% του πληθυσμού (περίπου 234 χιλ. άτομα), ήταν «άτυπος» επενδυτής σε εγχείρημα που ξεκίνησε άλλος (όσο και 2014), όμως 4,3% στις χώρες καινοτομίας.
  - Πέντε στους εννέα ήταν γυναίκες
  - Οι μισοί χρηματοδότησαν άτομα του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος και σχεδόν το 85% του ευρύτερου οικογενειακού κύκλου
    - ίσως υπό την ψυχολογική πίεση της ανεργίας, αποφασίζουν να χρηματοδοτήσουν ένα εγχείρημα που ξεκινά κάποιο άλλο μέλος
  - Ενδεχόμενη αποτυχία περιορίζεται στο *στενό οικογενειακό περιβάλλον* → μικρή έκθεση επιχειρηματία στο δυσμενές πτωχευτικό δίκαιο της χώρας και στο «στίγμα», σε επόμενη ίσως προσπάθεια επιχειρηματικής δραστηριοποίησης
  - Πολύ μικρό ποσοστό χρηματοδοτεί συναδέλφους από τη δουλειά αλλά και ξένους σε σχέση με το εξωτερικό
- επιλογές που ενέχουν σίγουρα μεγαλύτερο βαθμό οικονομικού ορθολογισμού

Δυσμενές το επιχειρηματικό περιβάλλον σύμφωνα με τις απόψεις των εμπειρογνωμόνων...

- **Δυσμενέστερο το επιχειρηματικό περιβάλλον στη χώρα σε σύγκριση με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες σε αρκετές διαστάσεις του.**
- Χαμηλή δυναμική ελληνικής επιχειρηματικότητας: ερμηνεύεται σε ένα βαθμό από επιπτώσεις κρίσης, κυρίως όμως οφείλεται σε δομικές/διαρθρωτικές αδυναμίες της χώρας:
  - Γραφειοκρατία, ασταθές φορολογικό πλαίσιο
  - Η μη διαθεσιμότητα ή μη αποτελεσματική λειτουργία μηχανισμών προώθησης και υποστήριξης της επιχειρηματικότητας.
- Τα βασικά εμπόδια επιχειρηματικής δραστηριοποίησης στην Ελλάδα σε σημαντικό βαθμό εκπορεύονται από
  - Συντονισμός πλαισίου εθνικών πολιτικών για την επιχειρηματικότητα.
  - Δυσκολία πρόσβασης σε χρηματοδότηση, υψηλά εμπόδια εισόδου στην αγορά,
  - Επικρατούσα κουλτούρα για θέματα επιχειρηματικότητας που είναι μάλλον αμφίσημη.

Εξαίρεση, αποτελούν η Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση, τα ζητήματα πρόσβασης των νέων σε επιστημονική/τεχνολογική γνώση, η υποστήριξη των επιχειρηματικών εγχειρημάτων υψηλής τεχνολογίας, αλλά και η πρόσβαση σε υποδομές, όπου οι επιδόσεις της Ελλάδας το 2015 συγκλίνουν με το μέσο όρο των χωρών καινοτομίας.

Ειδικά θέματα επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα το 2015...

**ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΕ
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ**

Επιχειρηματικότητα με αναπτυξιακή δυναμική....

- Κρίσιμη η δημιουργία νέων επιχειρήσεων με προοπτικές μεγέθυνσης και δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας
- Έχει αξία η δημιουργία πλήθους νέων εγχειρημάτων (επαγγελματική / βιοποριστική διέξοδος) ...
- Όμως η ενίσχυση απλώς του επιπέδου επιχειρηματικότητας, δεν αρκεί να δημιουργήσει μια συνολικότερη αναπτυξιακή δυναμική με ουσιαστικό μακροοικονομικό όφελος
  - Απαιτείται μια ροή επιχειρηματικών εγχειρημάτων με αρκετές πιθανότητες επιβίωσης, αλλά και μεγέθυνσης
- Γενικά στην Ελλάδα στα πιο ποιοτικά χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας (π.χ. καινοτομία / εξωστρέφεια, μεγέθυνση κτλ), οι επιδόσεις δεν είναι ικανοποιητικές...

- Βασικός στόχος πολιτικών για επιχειρηματικότητα: Εντοπισμός φιλόδοξων επιχειρηματιών αρχικών σταδίων που μπορούν να συμβάλουν στην παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας και να αποτελέσουν βασικό μοχλό ανάκαμψης

Επιχειρηματικότητα με αναπτυξιακή δυναμική....(εμπειρικά αποτελέσματα)

- Εξετάζονται **οι παράγοντες που επηρεάζουν την αναπτυξιακή δυναμική** (σε όρους απασχόλησης) των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων, προ-κρίσης (2003-2008) και έκτοτε (2009-2015):
  - Φύλο, μορφωτικό επίπεδο, επιχειρηματικό κίνητρο, αντιλαμβανόμενες ευκαιρίες, κ.α.
- Οι οικονομετρικές αναλύσεις δείχνουν πως οι ευκαιρίες από τους επιχειρηματίες αρχικών σταδίων στα χρόνια της κρίσης μπορούν **να συμβάλουν στην ανάδειξη μιας επιχειρηματικότητας με αναπτυξιακή δυναμική...όμως...**
  - η αναπτυξιακή γυναικεία επιχειρηματικότητα υπολείπεται σημαντικά έναντι της αντίστοιχης ανδρικής στα χρόνια της κρίσης.
  - η επιχειρηματικότητα ανάγκης αποτελεί ένα σημαντικό εμπόδιο για την εκκίνηση φιλόδοξων αναπτυξιακών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα την περίοδο της κρίσης
  - το εκπαιδευτικό επίπεδο των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων συμβάλει θετικά στη φιλόδοξη αναπτυξιακή επιχειρηματικότητα μόνο κατά την προ-κρίσης περίοδο.
- Ο ρόλος των δομικών μεταρρυθμίσεων σε αγορές προϊόντων / υπηρεσιών μπορεί να αποδειχθεί κομβικός για την ανάδειξη καλών επιχειρηματικών ευκαιριών, που θα ενισχύσουν την αναπτυξιακή επιχειρηματικότητα και τη δημιουργία θέσεων εργασίας.

Αντί συμπερασμάτων...

- Δεν υπάρχει μία πολιτική για την επιχειρηματικότητα (ετερογένεια φαινομένου επιχειρηματικότητας): Δυσκολία γενικεύσεων και συνταγών
- Ενίσχυση ποιοτικής επιχειρηματικότητας (επιχειρηματικότητα έντασης γνώσης) και όχι απλώς ποσοτικής
  - Δεν θα γίνουν όλοι επιχειρηματίες! (ούτε χρειάζεται αν δεν έχουν ποιοτικά χαρακτηριστικά)
- Πρέπει οι πολιτικές να δημιουργούν κίνητρα για ανάπτυξη αυτών των ποιοτικών χαρακτηριστικών, να δημιουργηθεί μια κρίσιμη μάζα από δυνητικούς νικητές
  - Αλλιώς απλώς λύνεις το βιοποριστικό πρόβλημα κάποιων ανθρώπων: σημαντικό, αλλά όχι πολλαπλασιαστικό
- Δύσκολος ο εντοπισμός: το πρόβλημα των «γαζελών» είναι ότι διαπιστώνεις την ύπαρξή τους, όταν ...αρχίσουν «να τρέχουν»
- Ενεργοποίηση ατόμων υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου
  - Φυτώριο επιχειρηματικότητας στα πανεπιστήμια: προετοιμασία αποφοίτων με σχετικές ικανότητες και δεξιότητες
  - Προσανατολισμός, πρόγραμμα σπουδών/ βιωματική εκπαίδευση (εξοικείωση με την αγορά και την επιχείρηση), νοοτροπία, τρόπος προσέγγισης των θεμάτων, περιβάλλον δημιουργικότητας.
  - Δομές υποστήριξης: εκκολαπτήρια, co working spaces, Δομές στήριξης επιχειρηματικότητας
- Μακροοικονομικές συνθήκες και τα ζητήματα χρηματοδότησης είναι καθοριστικά και για την εκδήλωση επιχειρηματικότητας
  - Οι προθέσεις δεν αρκούν χωρίς τις προϋποθέσεις
- Αμφισημία ως προς την επιχειρηματικότητα σε μέρος των πολιτών

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

Άγγελος Τσακανίκας

*Επίκουρος Καθηγητής ΕΜΠ, Επιστημονικός Υπεύθυνος Παρατηρητηρίου
Επιχειρηματικότητας IOBE*

atsakanikas@iobe.gr

Πληροφορίες για το GEM:

www.gemconsortium.org

Η έκθεση του IOBE για την επιχειρηματικότητα είναι προσβάσιμη στο:

www.iobe.gr